

Največ se ukvarja s problemom spirale ter podaja o njej razna mnenja, medtem ko o bogati neolitski plastiki ne pove tako rekoč nič. V odstavku »društveni život« meni avtor, da so posamezne naselbine imele lahko podobo manjših mest, posebno tam, kjer so se bavili z raznimi obrtni, ali pa tam, kjer so naselbine ležale na pomembnih trgovskih komunikacijah. Medtem pa to v mnogih pogledih nasprotuje vsaj za sedaj družbeno razvojnimi teorijam, tako n. pr.: Kdaj se je začela obrt? Kje so ležale te neolitske trgovske komunikacije v Evropi? Kaj pomeni mesto in kdaj se lahko začenja? Kakšne funkcije je imelo mesto? itd.

Preobširno bi bilo, da bi se tudi dalje zaustavljali na posameznih detajlih bronaste in železne dobe. Avtor se tu ne meni dosti za splošno kronologijo, temveč pogosto dela sklepe po lastnem preudarku. Literatura, ki jo avtor uporablja, je v glavnem že zastarela. To je tudi posledica, da se nepravilno in nepopolno podaja razvoj fibule, delitev keramike itd. V splošnem pa avtor ne podaja pravilne slike kulturnega in družbenega razvoja za bronasto niti za železno dobo. V zadnji se pa sploh drži le Grčije in Italije, medtem ko vse ostalo pušča v nemar.

Kot celota se Gavelina skripta zelo slaba. Pogosto podaja netočne podatke in nedokazane hipoteze. Tako so skripta popolnoma izgubila namen, ki so ga zasledovala. Slušatelju pa podajajo poleg tega tudi še zastarelo in pomanjkljivo sliko ne samo kulturnega, temveč tudi družbenega in ekonomskega razvoja prebivalstva predzgodovinske Evrope. Naj je to tudi prvi tak poskus pri nas, vendar bi se glavne napake lahko opustile, saj imamo dovolj ustreznih vzorov pri drugih narodih, ki imajo močnejšo arheološko tradicijo.

Josip Korošec

Branko B. Gavela, Keltski oppidum Židovar, prilog kulturnoj istoriji naše zemlje protoistoriskog doba. (Doktorska disertacija Univerzitetu u Beogradu.) Beograd 1952, str. 1—70, sl. 1—44, 2 skici, 1 situacijska skica ter 4 načrti in profili.

Celo razpravo lahko razdelimo v dva dela, ki se med seboj prepletata. Eno so podatki in sklepi, ki jih avtor izvaja iz materiala in same lokalitete Židovar, drugo so pa antični pisani viri, citati teh virov in pa opozorila na razne momente grške kulture. Kjer koli avtorju zmanjka arheološko gradivo, seže hitro po raznih virih; kjer ne more raztolmačiti kakšnega momenta, seže po grški kulturi. Ne mislim, da bi bili antični viri nepotrebni, vendar nam ti služijo kot splošna slika stališča antičnega sveta, v našem primeru v vprašanju Kelto. Nikakor pa ne gre, da sedaj z njihovo pomočjo tolmačimo nerazjasnjene momente v materialni kulturi, ki so antičnemu ljudstvu samemu bili neznani.

V enem od prvih odstavkov »Istorijatu naučnih istraživanja« avtor dosedanje slabe podatke »madžarskih arheologov«, ki so lokaliteto Židovar datirali v bronasto dobo, smatra za nepopolne, netočne in v veliki meri samovoljne. Da so bili podatki o tej lokaliteti nepopolni, ni dvoma, saj je šele avtor vršil tukaj »sistematična« raziskovanja. Da je pa lokaliteta imela tudi kulturo bronaste dobe in še celo starejšo, tudi avtor sam nakazuje. Kot eno od redkih razprav, ki se nanašajo na mlajši laten naše zemlje, in celo kot edino latensko lokaliteto avtor smatra Gradac pri Leskovcu, ki ga je raziskoval in objavil Vasić. Tu je bil po avtorjevih besedah najden tudi starejši material »trakijske proveniencie«. Medtem je pa latenskih lokalitet veliko število in v naši državi so, ali se vsaj domneva, da so tudi keltska svetišča. Trakijsko provenienco gradiva na Gradcu pri Leskovcu je avtor povzel po Vasiću, ni pa tega gradiva kontroliral. Tu pa dobimo vinčansko kulturno skupino poleg latenskih objektov. Da je tu doma trakijska domorodna kultura, bi moral avtor najprej dokazati. Avtor ta odstavek zaključuje, češ da je Židovar prvo znano keltsko mesto v naši zemlji. Material Židovara pa je dal možnost, da se raziščejo vprašanja, ki

stoje v zvezi z bivanjem Keltov v naših krajih, tako da sedaj nimamo o tem le pisanih antičnih virov, temveč tudi arheološke dokumente. Prvo vprašanje, ki bi ga bilo treba glede na avtorjeve sklepe postaviti, je, ali je Židovar »keltska« ali »latenska« naselbina. Za arheologijo to ne predstavlja eno in isto. Drugo vprašanje bi bilo, kaj predstavlja Židovar, ako je keltski: naselbino ali oppidum? Tudi tu obstaja velika razlika. Avtor je sicer kasneje skušal z antičnimi viri in analogijami v Franciji izvajati neke sklepe, ki pa niso dokumentirani. Tretje vprašanje pa je, kaj predstavlja Židovar, ako je le latenski in ne keltski?

V drugem odstavku »topografija Židovara« sklepa avtor, ker leži Židovar na kopastem griču in so ga še v novejšem času uporabljali za neke vrste refugium pred poplavami, kamor so priganjali pastirji svojo čredo, da je imel »sličnu funkciju refugiuma i kao utvrđjeno naselje preistorijskog doba, kao što je to slučaj i sa ostalim naseljima njegovog tipa«. Ako pa je Židovar le refugium, potem ne more biti stalna naselbina in morajo druge naselbine biti nekeje v ravnici. Kasneje sicer avtor omenja, da so takšne naselbine odkrili v ravnici, vendar pa s tem še ni dokazano, da je Židovar res le refugium. Naselbine v okolici, ako res obstajajo, niso raziskane in ne vemo, kateri dobi pripadajo. Značaj samih najdb na Židovaru nikakor ne ustreza le refugiumu, vsaj ne v vseh periodah, v katerih je Židovar bil naseljen. Popolnoma nerazumljiva je avtorjeva sodba, da so vse naselbine tipa Židovara mogle biti vedno le refugium. Ko so dospeli Kelti v tamkajšnje kraje, je, pravi avtor, bila židovarska domorodna, t. j. starejša naselbina uničena ali pa zapuščena. To bi moglo biti točno, ako bi obstajala stratigrafska kontinuiteta. Vendar te ni. Ne vem, kako si avtor tolmači sterilne plasti, ki leže med kulturnimi plastmi in katerih debelina je, kakor sam pravi, od 0,60 do 0,80 m (str. 10). Z drugimi besedami, čas med eno kulturno plastjo in drugo ali med eno naselitvijo in drugo je trajal tako dolgo, da se je stvorila sterilna plast, ki je bila močna od 0,60 do 0,80 m. V takšnih primerih pa seveda ne moremo govoriti o nikakšni kontinuiteti. Na koncu tega odstavka prinaša avtor sklep, da je geografska in ekonomska lega Židovara, posebno pa možnost eksploatacije rud ter razvoj metalurgije železa, na kateri počiva celotna latenska civilizacija, bila vzrok dolgega življenja naselbine, velikega števila prebivalstva in pa bogastva v materialni kulturi. Ne bom osporaval ugodne geografske in recimo ekonomske lege Židovara, toda nikjer ne vidim posebne možnosti za eksploatacijo rud in za razvoj metalurgije železa. Najbližje rude so šele na Karpatskem pogorju, ki pa za tisti čas ni bilo ravno preveč blizu.

V odstavku »rovovi i kulturni slojevi« nas avtor seznanja z nekaterimi podatki, glede katerih pa kasneje prihaja v kontradikcijo. Predvsem se tu sklicuje na načrte, skice in profile, ki da so kot dokumentarno gradivo v razpravi. In res imamo tu nekaj ilustracij, ki predstavljajo večje število slik, sicer težko uporabljivih, in pa nekaj popolnoma nerazumljivih »načrtov in profilov«, za kar jih avtor označuje. Ti so na str. 59—63. Vendar teh ne moremo označiti niti za skice profilov ali načrtov, ker nimajo niti najosnovnejših oznak, po katerih bi karkoli že predstavljali. Ako o izkopavanju ne obstajajo drugi precizno izdelani dokumenti, potem je raziskovanje v Židovaru z znanstvenega stališča bolj ali manj zgrešeno. Po avtorju se najmlajša kulturna plast začenja okoli 1,70 do 1,60 m globoko. Plast je debela 0,20 do 0,30 m. Druga plast se začenja v globini 1,90 m, a je okoli 0,20 m debela. Tretja, najstarejša plast pa se začenja 3,02 m globoko, a je okoli 0,30 m debela. Material, najden v prvi plasti, označuje avtor za latenski, v drugi plasti za raznovrsten material, ki obsega razne kosti, ogleonino in nekaj fragmentov latenske keramike, delane na vitlu. V tretji plasti pa naj bi bila panonska keramika. Vendar pa avtor niti glede plasti niti glede kulturnih materialnih ostalin ne prinaša nikakršnega dokumentarnega gradiva. Kasneje ne označuje več plasti, temveč le absolutno globino posameznih objektov, ki je pa zelo pogosto problematična in tudi neuporabljiva

za medsebojni odnos fragmentov v raznih plasteh. Uporaba te globine je pa včasih celo popolnoma napačna, ker se ne krije z ustreznimi plastmi. Po avtorjevem podajanju plasti ni videti stratigrafsko nikakršne cezure med prvo in drugo plastjo. Medtem ko se prva plast debeline 0,20 do 0,30 m začneja v globini 1,60 do 1,70 m, se začneja druga že pri 1,90 m. Med drugo in tretjo plastjo pa obstaja po avtorjevem podajanju celo sterilna plast, debela skoraj 1 m. Kako je potem zopet razumeti avtorjevo klasifikacijo, da obstaja med vsemi tremi kulturnimi plastmi »medjusobna udaljenost 0,60 do 0,80 m«? Profilov pa nimamo, da bi iz njih to bilo razvidno. Nekje je tu načelna napaka, ali pri prvi klasifikaciji, ali pri drugi, ali pa pri obeh. V nadaljevanju pa avtor zopet trdi (str. 11), da nad vsako kulturno plastjo leži močnejša peskovita plast, ki je pokrita s tanjšo ali pa debelejšo plastjo puhlice. Predvsem bi tukaj vprašal avtorja, kako si tolmači nastanek puhlice v holocenu, ki baje tu pokriva vsako holocensko kulturno plast, medtem ko se geološki citati nanašajo na pleistocen. Toda ta moment ni toliko pomemben kakor trditev, da obstaja sterilna plast tudi med prvo in drugo plastjo, ki jo avtor poprej negira, prav tako pa pogosto tudi kasneje. V tem odstavku je omenil le še eno zanimivo avtorjevo trditev, ki pa nima nikakršne materialne ali dokumentacijske baze. Avtor namreč trdi, da je Židovar v času »keltskega oppiduma« imel naselbino »zbiženog tipa« in da množina latenskega materiala in značaj celotne kulture kaže, da je tu živelo keltsko prebivalstvo. Šest sond, ki jih je avtor naredil, katerih velikosti pa ne vemo, nam vsekakor že glede na to, kako so razporejene, ne more dati ustrezne slike, kakšna je bila naselbina, posebno še, ko nam ne daje nikakršnega dokumentarnega gradiva.

V naslednjem odstavku o »vrsti kulturnog materiala« omenja avtor, da je keramika izdelana v dveh osnovnih keramičnih tehnikah, Kolikor pa je mogoče presoditi, je število tehnik veliko večje kakor le dve. Zanimiva je dalje tudi avtorjeva konstatacija, da so Kelti tako v svoji domovini kakor na Židovaru izdelovali enake hiše. Dalje naj bi bil keltski značaj arhitektonskih objektov na Židovaru ugotovljen po analogijah na drugih keltskih naselbinah in pa po podatkih antičnih virov (str. 11). Na drugem mestu avtor zopet prinaša sklep, da ima »splošna arhitektonska karakteristika hiš in naselbine v tem času in v tem kraju tradicije neolitske kulturne stopnje, kakor je slučaj tudi s keltskimi naselbinami v Galiji« (str. 13). Po sondah, ki jih je napravil, je avtor mogel tu ugotoviti štirioglate hiše, medtem ko okroglih galskih kolib, kakor sam priznava in »o katerih govori Vitruvij«, ni mogel ugotoviti. Nobenega dokaza nimamo, da bi bile te hiše identične z onimi, ki so jih našli v Galiji. Hiše so lahko bile oziroma so bile štirioglate z ravnimi ali pa izlomljenimi stenami, kakršne pač imamo v uporabi skozi celo našo predzgodovino že od neolitske dobe. Avtorjevo sklicevanje na antične vire in eventualne analogije je popolnoma brezpredmetno in tudi popolnoma zgrešeno. Zato ostanki hiš na Židovaru, o katerih ne vemo ničesar, ne morejo govoriti, da so »tipično keltski«. Kamnito orodje po avtorju dokazuje, da se je kamen uporabljal tudi na drugih lokalitetah za izdelavo nožičev, sekir, kladiv in drugega orodja. Zanimivo bi bilo vedeti, katere so latenske lokalitete, ki uporabljajo n. pr. nožiče iz obsidiana, nožiče iz sileksa itd. ter jih imajo v svojem kulturnem inventarju v večji množini. To bi bilo pomembno predvsem zato, ker avtor v nadaljevanju trdi, da so predmeti iz obsidiana bili doslej v večini primerov datirani v neolitsko in eneolitsko dobo ter da bo zaradi tega potrebno predzgodovinske kulture in lokalitete, ki imajo takšno vsebino, niže datirati. V istem odstavku govori dalje, da so v drugi in tretji plasti na Židovaru našli železne objekte ter sive posode in da zato moramo vso to kulturno vsebino datirati v latensko dobo. Zanimivo je, da avtor poprej v tretji plasti ne omenja niti železa niti sive keramike (str. 11). Vendar pa v tej tretji plasti ne morejo biti nikakršni podobni objekti, ako so plasti še v primarni legi.

V odstavku »ostaci zgrada« poleg že poprej omenjenih primerov govori avtor tudi o nekakšni kameni substrukciji, ki naj bi bila pri stavbah, katere so stale bolj na robu planote. Za to ne podaja niti skic niti načrtov. Ni izključeno, da ta kamena substrukcija pomeni čisto nekaj drugega, kakor pa domneva avtor, ako tu namreč sploh imamo kako substrukcijo, kar je dokaj problematično. Tudi avtorjev sklep, čeprav se naslanja na Caesarjevo mnenje glede Helvečanov, da je naselbina na Židovaru vsakokrat, ko je bila zapuščena, najprej požgana, je popolnoma nerealen.

V odstavku »ognjišta«, kjer omenja avtor, da so se našla razna ognjišča, ne daje niti v sliki niti v opisu nikakršne njihove objasnitve.

V odstavku »suhi zid i palisad« omenja avtor, da so ugotovili ostanke suhega zidu ter da se je našel ta zid na zunanjih straneh hiš, ki so stale blizu roba planote. Zato avtor sklepa, da so takšni zidovi bili zgrajeni zaradi večje stabilnosti hiš. Ravno tako omenja, da je ugotovil, da je bil suhi kameni zid vezan z lesenimi bruni. Kakšen je bil ta zid, kako je bil zgrajen, kakšna je bila njegova debelina, kakšna njegova višina, ali je bil neprekinjen ali prekinjen, v kateri smeri je bil postavljen itd., nam avtor ne daje nobenih podatkov; prav tako ne daje niti načrtov, skic in profilov.

V odstavku »orudje od kamena, kosti i pečene zemlje« avtor poleg nekaterih zgrešenih sklepov želi tudi velike piramidaste uteži in vretenca iz gline vsaj delno privedi v zvezo z različnimi kulturi. Tako naj bi piramidaste uteži imele apotropijski karakter, vretenca pa, ki po Vasiću pripadajo sepulkralnemu kultu, bi mogla imeti po avtorju glede na grško religijo tudi vedeževalski karakter. Ti objekti imajo čisto praktičen pomen in nikakega kulturnega značaja. Podoben primer je tudi z vretenca ploščate oblike, ki jih je avtor krstil za »kolesčke iz žgane zemlje«, od katerih so nekateri z luknjo, drugi pa brez nje. V resnici predstavljajo ti »kolesčki« dve vrsti predmetov. Eno so vretenca, drugo so pa fragmenti keramike z obrušeni robovi, ki pa ravno tako nimajo nikakega simboličnega značaja, a jih dobimo ne le v Vinči, kakor bi bilo kazno soditi po avtorjevih besedah, temveč na vseh prazgodovinskih lokalitetah vseh časov.

V odstavku »metalni predmeti« je več napačnih opisov, precej dvomljivih analogij ter nekaj nepotrebnih citatov, a tega ne mislim podrobneje omenjati. Zanimivo pa je, da vsi železni predmeti, ki jih avtor tu omenja, pripadajo vsaj po dani globini najvišji, t. j. zadnji plasti z latenskim materialom.

Pri keramiki deli avtor celo keramiko na tako, ki je izdelana prosto-ročno, in na tako, ki je izdelana na lončarskem kolesu. Glede na njegovo razdelitev pa tudi na njegovo datiranje celotne keramike, ki je pa niti stilsko, niti tipološko, niti stratigrafsko, niti kronološko ni znal pravilno razčleniti, bi bilo potrebno napraviti popolnoma novo razdelitev, pri čemer pa se zdijo njegovi, sicer skromni stratigrafski podatki zelo dvomljivi. Avtor želi uvrstiti s »stratigrafskega stališča«, kakor sam pravi, v latensko dobo pač vsa najdeno keramiko. Pri tem ne jemlje v poštev niti sterilne plasti, debele skoraj 1 m med drugo in tretjo kulturno plastjo. Sklicuje se na Décheletta, Parvana in druge, ki govore, da so včasih posamezni primeri s tehnične strani podobni neolitski keramiki ali se pa naslanjajo na starejšo tradicijo. Zdi se, da avtor ni razumel teh izjav ter je zato neolitsko in bronastodobno keramiko kratko malo prištel latenski dobi, kar je pa seveda zelo daleč od citatov, na katere se sklicuje. Vedno se sklicuje tudi na »židovarsko stratigrafijo« ter zahteva, da se mora slavenska keramika nižje datirati kakor keramika tako imenovanega vatinskega tipa, ki bi se po njegovem mnenju morala prestaviti iz II. v I. milenij. Temu je vzrok, kakor sam avtor pravi, da po »židovarski stratigrafiji« ta ni starejša od V. stoletja. Po avtorju se baje javljajo bronasti predmeti pri nas šele v halštatskem času. Mislim, da je tu vsaka beseda odveč. Tudi »židovarska stratigrafija«, na katero se avtor sklicuje, niti ne obstaja ali je pa popolnoma izmišljena. Avtor govori tudi (str. 24), da je bila panonska keramika

najdena v latenski plasti ter prav tako v plasti izpod nje. Ako je pa kulturna plast tukaj nedotaknjena, potem panonska keramika ne more ležati skupaj z latenskim gradivom. Nemogoča je tudi avtorjeva trditev, da bi panonska keramika na Židovaru mogla dati nove podatke in nove možnosti za pravilnejšo datacijo te keramike v helenistično dobo v Vinči. Avtor sicer smatra, da se bo dal na bazi Židovar-Vinča točneje ugotoviti problem predzgodovinske kronologije s tem, da on sam postavlja panonsko keramiko v latensko dobo. Priznati pa moramo, da je takšno stališče in takšno sklepanje neresno. Popolnoma brez kakršne koli zveze avtor naenkrat povezuje tudi panonsko keramiko z lužiško kulturo in pravi: »Poreklo lužičko-panonske keramike poslužilo je kao osnova za stvaranje lužičkog pitanja, a njegovo visoko datovanje povlačilo je komplikovanje celog niza problema iz oblasti preistorijske kronologije Podonavlja.« Nikjer pa kljub takšnemu sklepu ne pove, od kod ima lužiška kultura zvezo z Židovarom, kar bi vsekakor bilo zelo zanimivo, in kako je problematika lužiške kulture mogla komplicirati problematiko glede kronologije Podonavja.

V odstavku »ornamentalne tehnike« avtor ne deli keramike na kulturne in kronološke periode. Zato iz podajanja ne vidimo, kaj pripada eni, kaj drugi periodi in kakšne ornamentalne tehnike so v posameznih periodah zastopane na Židovaru. Kazno je le toliko, da so tu zastopane posamezne tehnike, katerih objekti bi podobno kakor v oblikah lahko pripadali že starčevački, vinčanski in slavonski kulturni skupini poleg panonske in latenske keramike.

Odstavek »ornamentalni motivi« prav tako ni deljen ne po kulturah ne po času, zato ta odstavek nima tudi nikakršnega znanstvenega pomena.

V odstavku »zanimanja« trdi avtor, da se je od tu izvažala keltska keramika v ilirske in trakijske pokrajine. En sam tu najden rimski novček še nikakor ne priča za to domnevo.

Za religijski objekt, najden na Židovaru, smatra avtor predmet, ki je soroden onemu iz Donje Doline in katerega je Truhelka označil za hišno peč. Medtem pa avtor smatra svoj primer kakor tudi večje število drugih za žrtvenike, in sicer glede na ornament svastike in nekaterih drugih detajlov, ter sklepa, da se je uporabljal kot libacijsko mesto v kultu mrtvih. Kot analogne primere, čeprav veliko manjše po velikosti, je pa potrebno vzeti v poštev tudi kozice, ki so bile najdene na drugih lokalitetah. Te vsekakor predstavljajo povezavo z velikimi kozicami, čeprav so manjše čisto praktičnega pomena, kar bodo pa po vsej verjetnosti tudi židovarski in njim podobni.

Popolnoma netočen je odstavek o »datiranju Židovara«, kjer avtor ne upošteva niti najosnovnejših elementov niti takega svojega dejanja ne skuša opravičiti. Židovar je po avtorju prva lokaliteta, ki ima »čisti stratum keltske kulture«. Ostalih lokalitet z latenskim materialom pri dataciji Židovara ni mogel upoštevati, ker manjkajo tem lokalitetam stratigrafski podatki. Na Židovaru sta bili najdeni dve plasti, ena s panonsko keramiko, druga pa z mlajšo keltsko kulturo. Panonska keramika se je doslej pripisovala bronasti dobi, kar je pa po mnenju avtorja previsoka datacija. Posamezni primeri, tudi na drugih keltskih lokalitetah, imajo karakteristike starejših period, celo vse do neolitske dobe. Panonski stratum na Židovaru pokazuje zelo kratko diferenciacijo med njim in Kelti. Inkrustirane, črno zglajene posode panonske keramike in posode »lužiškega tipa« trajajo do konca naselbine in kažejo, da je panonska keramika doživela višek svojega razvoja v železni dobi. Tako je po avtorju nastala možnost, da se ugotovi kronološki odnos med Židovarom in helenistično plastjo v Vinči. Glede na kronologijo Židovara, ki je bila poleg drugega ugotovljena tudi na temelju pisanih virov, je mogoče za ta del Podonavja ugotoviti tudi zgornjo mejo halštatske dobe. Kakor kaže židovarska stratigrafija, traja ta perioda do prihoda Keltov, t. j. do začetka III. stoletja. Zato je treba začetek tega stoletja, ne pa sredino prvega milenija vzeti za zgornjo

mejo halštatske kulture v naših krajih. Za spodnjo mejo bi pa, kakor smatra avtor, bilo potrebno vzeti VIII. stoletje, ker imamo v tem času že širšo uporabo železa v Grčiji in Italiji. Do tedaj pa, t. j. do VIII. stoletja je skupaj z bronasto dobo živela tudi neolitska in eneolitska kultura, za katere prototip lahko smatramo plast stanovanjskih jam v Vinči. Ta doba pa ustreza zgodnjim stoletjem I. milenija. To je končni avtorjev sklep. Stratigrafija Zidovara kot celote je več kot dvomljiva, vsaj tako, kakor nam jo podaja avtor, in se nikakor ne more upošteovati. Tu so ali plasti med seboj pomešane ali je pa kasneje pomešan material, česar pa po razpravi ne moremo videti. Da spada panonska keramika v bronasto dobo, o tem ni dvoma. Da so se posamezni stili lahko zadržali tudi še kasneje v železni dobi, je tudi točno. Da je pa ta keramika svoj razvojni višek doživela v železni dobi oziroma po avtorjevem mnenju v latenski dobi, je pa popolnoma netočno. Postavljanje bronaste dobe paralelno z neolitsko in eneolitsko dobo, od katerih naj bi vse tri pripadale časovno v prva stoletja prvega milenija, je pa neresno.

Ako sumiramo vse arheološke momente, katerih sem tu iz celotne razprave, ki skoraj da ne zasluži tega imena, nakazal le nekaj, vidimo, da v našo predzgodovino niso prinesli nič novega. V razpravi se sicer skuša zbuditi vtis izrednega pomena te lokalitete, ki bi ga mogoče delno tudi imela, kot novo raziskana lokaliteta, ako bi razprava bila znanstveno dokumentirana. Vsi sklepi, ki bazirajo na stratigrafiji, so popolnoma zgrešeni, ne glede na protislovja, ki so zelo pogostna. Zelo težko je dobiti tudi pravo sliko zaradi nepravilne klasifikacije objektov. Popolnoma napačni so pa tudi vsi kronološki sklepi, pri katerih se je avtor spustil brez dokazovanja in brez arheološke baze v postavljanje nekakšnih novih kronologij. Celotna razprava kaže tudi zelo pomanjkljivo znanje predzgodovine, tako predzgodovine Evrope kakor tudi predzgodovine Balkana.

Josip Korošec

Herman Müller-Karpe: Zeugnisse der Tauriskier in Kärnten. (Carinthia I, Mitteilungen des Geschichtsvereines für Kärnten, 141 Jahrgang, Heft 1—3, Klagenfurt 1951, str. 594—677; 7 tabel risb med tekstom.)

V uvodni besedi razveseljivo izčrpne delo o latenski kulturi Koroške pravi avtor, da je bilo preučevanje te kulture na Koroškem zelo pičlo in zapostavljano. Isto bi mogli ugotoviti o latenodobni kulturi drugih področij (Severna Italija, Kranjska, Štajerska), da se namreč z železnodobno halštatsko kulturo pravzaprav konča prazgodovina in da so redkejša latenodobna najdbe (posebno iz obdobja srednjega in končnega latena) obravnavane vse bolj kot neka primitivna predstopnja provincialne rimske kulture. Namen Müller-Karpejeve študije je, osvetliti latensko kulturo Koroške kot kulturno zaključeno epoho, ki naj bi predstavljala prvo fazo najzgodnejše koroške zgodovine.

V prvem poglavju obravnava avtor tista sporočila antičnih piscev, ki govore o jugovzhodnih Alpah v obdobju pred prihodom Rimljanov, predvsem glede na keltska plemena Koroške. S presojo Strabonovih in Livijevih poročil skuša lokalizirati Tauriske (južnoalpske) in ugotoviti njihov izvor, pri čemer daje prednost Reineckovi hipotezi, ki predvideva naselitev južnoalpskih Keltov v 3. stoletje v vzhoda. Pri problemu tolmačenja imena Tauriskov in Norikov, ki označujeta v različnih časih prebivalce Koroške, meni avtor, da je bilo drugo ime prvotno teritorialna oznaka in je postalo šele pozneje ime etnične skupine, h kateri je pripadalo tudi plemo Tauriskov. V sledečem poglavju razpravlja avtor o važnem vprašanju razmerja med Iliri in Kelti, zavedajoč se, da je posebno tolmačenje latenskega obdobja na Koroškem uspešno le z upoštevanjem starejše halštatske kulture. Halštatska kultura severozahodnega Balkana, Kranjske, Istre, Benečije in tudi Koroške, ki se spaja preko latenske kulture z rimsko provincialno,